

รวมพลังชุมชนหาดทรายดำ สร้างพลังสามัคคีพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนทุกมิติ

เรื่อง : อนงค์ เนื้ออ่อน/ สุดา ชุนสุนทร

เรียบเรียง : มานะ วงศ์นา / เรวดี อุลิต

บ้านเกาะหาดทรายดำเป็นชุมชนเก่าแก่ที่ผู้คนอยู่อาศัยกันมาตั้งแต่สมัยสงครามโลก ครั้งที่ 2 มีสภาพโดยทั่วไปทางภูมิศาสตร์เป็นพื้นที่เกาะที่อยู่กลางทะเลอันดามันโอบล้อมด้วยป่าชายเลน ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพประมงและเกษตรกรรมตามวิถีที่สืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่น และที่นี่ยังมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และศาสนา มีทั้งชาวมุสลิมและชาวบ้านอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สามัคคี ประองดอง ไม่แบ่งแยกศาสนา และมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย แต่ด้วยข้อจำกัดด้านพื้นที่บนเกาะ ทำให้ชุมชนบ้านเกาะหาดทรายดำกลายเป็นชุมชนแออัด เนื่องจากการขยายตัวของครัวเรือนในชุมชน บ้านหนึ่งหลังอยู่อาศัยร่วมกัน 2 ครัวเรือน ส่งผลให้การอยู่อาศัยค่อนข้างหนาแน่นในบ้านไม้หลังเล็ก ปัจจุบันชุมชนแห่งนี้มีทั้งหมด 106 ครัวเรือน และเป็นครัวเรือนขยายอีก 20 ครัวเรือน โดยทุกหลังมีเลขที่บ้านเป็นของตนเอง แม้จะสร้างจากวัสดุไม้ทั้งหมด แต่ทุกบ้านคือหลักฐานของความพยายามในการดำรงชีวิตบนพื้นที่จำกัด ด้วยรายได้น้อยและทรัพยากรที่มีจำกัด

ความท้าทายบนเกาะกลางทะเล : ปัญหาหลากหลายมิติของชุมชนบ้านเกาะหาดทรายดำ”

แม้ชุมชนบ้านเกาะหาดทรายดำจะมีรากฐานทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งและวิถีชีวิตที่เรียบง่าย แต่การดำรงชีวิตบนพื้นที่เกาะเล็ก ๆ กลางทะเลอันดามันกลับเต็มไปด้วยความท้าทายหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของชาวบ้านเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะด้านที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภค สภาพแวดล้อมในชุมชน และอาชีพ

ที่อยู่อาศัย : บ้านไม้ผุพังกลางน้ำ ชุมชนบ้านเกาะหาดทรายดำมีความเดือดร้อนด้านที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง เนื่องจากบ้านทุกหลังสร้างจากไม้ 100% ตั้งอยู่เหนือทะเลที่มีระดับน้ำขึ้นลงตามฤดูกาล ช่วงน้ำทะเลหนุนสูงบ้านจะถูกน้ำท่วมเป็นประจำ ด้วยความชื้นและการกัดเซาะของน้ำทะเล ส่งผลให้โครงสร้างผุพังและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว อีกทั้งสภาพ

ความแออัดจากการที่ 1 หลังคาเรือนต้องอาศัยอยู่ร่วมกันถึง 2 ครอบครัว ยิ่งทำให้คุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนน่าเป็นห่วง

สถานการณ์: การสัญจรยากลำบาก ขาดระบบการสื่อสาร ชุมชนยังขาดการพัฒนาที่จำเป็นหลายอย่าง สิ่งที่เห็นได้ชัดคือการไม่มีทางเดินเท้าในชุมชน ทำให้ชาวบ้านต้องลุยน้ำเมื่อเดินทาง ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อเด็กนักเรียน ผู้ป่วย รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา นอกจากนี้ การขาดระบบเสียงตามสาย ทำให้ชาวบ้านรับข่าวสารได้เพียงจากการประชุมที่ผู้ใหญ่บ้านจัดขึ้นเท่านั้น ซึ่งอาจทำให้การสื่อสารภายในชุมชนไม่ทั่วถึงและล่าช้า

สิ่งแวดล้อม: ขยะล้นเกาะ ไร้ระบบจัดการ ชุมชนยังขาดระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ พื้นที่ที่จำกัด และไม่มีจุดทิ้งขยะที่เหมาะสมส่งผลให้สภาพแวดล้อมโดยรวมเสื่อมโทรมลงอย่างเห็นได้ชัด ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นความท้าทายที่ชุมชนเกาะหาดทรายดำต้องเผชิญและรอการแก้ไขเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้ดีขึ้น

อาชีพ: รายได้ไม่แน่นอน พึ่งพาทะเลเป็นหลัก ชาวบ้านส่วนใหญ่พึ่งพาอาชีพประมงเป็นหลัก ทำให้มีรายได้ที่ไม่แน่นอนและขึ้นอยู่กับฤดูกาล ส่งผลให้ไม่มีเงินเก็บสะสม แม้ว่าชาวบ้านจะดำเนินชีวิตแบบพอเพียง แต่ก็ยังมีความพยายามที่จะสร้างความมั่นคงทางการเงินผ่านการตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชน

บ้านใหม่ ความหวังใหม่ บนเกาะทรายดำ

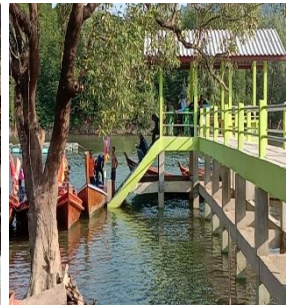

โครงการบ้านมั่นคงเกาะหาดทรายดำ ถือเป็นโครงการสำคัญที่นำมาซึ่งความหวังครั้งใหม่ให้กับชุมชนแห่งนี้ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจำนวน 5,300,000 บาท จาก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) โดยมีเป้าหมายหลักคือการสร้างความมั่นคงในที่อยู่อาศัยที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้และยั่งยืนในระยะยาว บ้านเก่า ๆ ที่เคยทรุดโทรมได้รับการซ่อมแซมหรือสร้างใหม่ รวมทั้งหมดกว่า 100 หลังคาเรือน ทำให้ที่อยู่อาศัยมีความมั่นคง ปลอดภัย ไม่ต้องกังวลกับโครงสร้างบ้านที่เสื่อมโทรมอีกต่อไป และบ้านยังน่าอยู่มากยิ่งขึ้น โครงการนี้ไม่เพียงช่วยแก้ปัญหาบ้านทรุดโทรมของผู้มีรายได้น้อย แต่ยังทำให้ทุกคนรอบครัวมีทะเบียนบ้าน มีที่อยู่ชัดเจน และมีความมั่นใจใน ความเป็นเจ้าของ ทั้งนี้ สิ่งสำคัญที่ทำให้โครงการนี้ประสบ

ความสำเร็จคือการวางแผนที่เน้นให้ ชุมชนมีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอนของการพัฒนา เพื่อให้มั่นใจว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริงและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

ปรับสภาพแวดล้อมชุมชน สร้างคุณภาพชีวิต คนบ้านมั่นคงเกาะทรายดำ

ในอดีต ชุมชนเกาะหาดทรายดำประสบปัญหาความแออัดและขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สภาพที่อยู่อาศัยเก่าทรุดโทรมและไม่มั่นคง ไม่มีการจัดระบบสาธารณูปโภคที่ดี เช่น ไม่มีทางเดินระหว่างบ้านแต่ละหลัง หรือทางเดินในชุมชน ในช่วงน้ำทะเลหนุนสูงมีความยากลำบากในการสัญจรภายในชุมชน การปรับปรุงในโครงการบ้านมั่นคงจึงมุ่งเน้นการจัดระเบียบผังบ้านเรือนใหม่ทั้งหมด เพื่อเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงบ้านทุกหลัง รวมถึงการก่อสร้างพื้นที่ส่วนกลางและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น คานเรือ ท่าเทียบเรือ สะพานทางเดิน ศาลาเอนกประสงค์ และเตาเผาขยะ รวม 5 จุด กระจายทั่วชุมชน ทำให้การเดินทางสะดวก ปลอดภัย ไม่ต้องลุยน้ำในช่วงน้ำหนุนสูงอีกต่อไป เด็กนักเรียนสามารถเดินทางไปโรงเรียนได้อย่างสะดวก คนในชุมชนสามารถเดินทางไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้ทุกช่วงเวลา ผู้ป่วยสามารถเดินทางไปหาหมอได้อย่างสะดวกและทันท่วงที ที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งส่งผลให้ชุมชนมีความเป็นระเบียบ ปลอดภัย และน่าอยู่มากยิ่งขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ชาวบ้านสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น ด้วยสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่อาศัยและการทำกิจกรรมต่างๆ

ชุมชนสะอาด ปลอดภัย ด้วยพลังจัดการสิ่งแวดล้อมจากคนใน

ก่อนการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ชุมชนบ้านเกาะหาดทรายดำเผชิญปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอย่างหนัก ขยะถูกทิ้งกระจัดกระจาย ไม่มีระบบจัดเก็บหรือกำจัดที่ชัดเจน ส่งผลให้ชุมชนไม่น่ามอง และกลายเป็นแหล่งสะสมของเชื้อโรค เมื่อโครงการบ้านมั่นคงเข้ามา ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากองค์กร IUCN ร่วมกับท้องถิ่นและสภาองค์กรชุมชนตำบล มีการให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะ พร้อมสนับสนุนอุปกรณ์และแนวทางการจัดการอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไป หรือขยะอันตราย

การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ไม่เพียงแต่ทำให้ชุมชนสะอาดและเป็นระเบียบมากขึ้น แต่ยังส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระยะยาว ลดแหล่งเพาะพันธุ์โรค และสร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนว่า "การพัฒนาเริ่มต้นได้จากบ้านของเราเอง"

อาชีพขาย รายได้เสริม พัฒนาชุมชนบ้านเกาะหาดทรายดำ

ชุมชนบ้านเกาะหาดทรายดำเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีอายุราว 170 ปี ชาวบ้านดำรงชีวิตด้วยอาชีพประมงเป็นหลัก แต่รายได้จากทะเลนั้นไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับฤดูกาลและราคาตลาด จึงทำให้ชีวิตค่อนข้างเปราะบาง หลังจากทำโครงการบ้านมั่นคง ชาวบ้านได้เริ่มแปรรูปอาหารทะเลเป็นอาชีพเสริม เช่น ทำขนมจีบกุ้งหรือถนอมอาหารทะเล เพื่อบริโภคในครัวเรือนและจำหน่าย สร้างรายได้เฉลี่ยเพิ่มเติมประมาณ 5,000 บาทต่อครอบครัวต่อเดือน ซึ่งเป็นรายได้ที่เพิ่มเติมจากอาชีพหลักของแต่ละครัวเรือน นับเป็นทางเลือกที่ช่วยให้ชีวิตมั่นคงขึ้น

นอกจากนี้ ชุมชนยังเปิดโอกาสให้คนภายนอกมาท่องเที่ยวและร่วมเรียนรู้วิถีชีวิตชาวประมงดั้งเดิมที่อาศัยและหาอยู่หากินกับท้องทะเล ผ่าน “โฮมสเตย์บ้านหาดทรายดำ” ซึ่งมีทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและสร้างรายได้ใหม่ ช่วยกระจายรายได้ในชุมชนให้เติบโตยั่งยืนขึ้นอีกทางหนึ่ง

เมื่อชุมชนบ้านเกาะหาดทรายดำถูกยอมรับ ยกระดับสู่ชุมชนมั่นคง

ชุมชนบ้านเกาะหาดทรายดำได้รับการยอมรับจากหน่วยงานท้องถิ่นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ด้วยผลจากการขับเคลื่อนพัฒนาชุมชนที่ผ่านมา การเจรจาประสานกับองค์กรท้องถิ่นทำให้ชุมชนได้รับงบประมาณสนับสนุนผ่านโครงการบ้านมั่นคงในหมวดงานพัฒนาที่อยู่อาศัย นำไปสู่การบูรณาการงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ อย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขภาวะ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างอาชีพหรือเสริมรายได้ ทำให้ชุมชนกลายเป็นพันธมิตรที่ได้รับความเชื่อมั่นจากองค์กรภายนอก

ในขณะเดียวกัน ในหมู่บ้านเองเกิดความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันอย่างเหนียวแน่น มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในชุมชน สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาและการสร้างความมั่นคงของชุมชนบ้านเกาะหาดทรายดำ ไม่ใช่แค่การเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น หากแต่คนในชุมชนมองเห็นความตั้งใจของหน่วยงานต่างๆ ที่ร่วมทำงานจนเกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับองค์กรเกิดความเชื่อมั่นและความภาคภูมิใจร่วมกัน

บ้าน...มากกว่าที่เราเคยรู้จัก

โครงการบ้านมั่นคงในชุมชนบ้านเกาะหาดทรายดำไม่ใช่เพียงการสร้างบ้านให้มั่นคง แต่คือการพลิกวิถีชีวิตให้ดีขึ้นอย่างแท้จริง ชาวบ้านมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การออกแบบจนถึงการปฏิบัติ เมื่อบ้านของพวกเขาได้ปรับปรุงหรือสร้างขึ้นใหม่ สมาชิกในครอบครัวที่เคยอาศัยแออัดในหลังกาเดียวกัน ก็เกิดโอกาสได้มีบ้านที่เป็นของตนเอง สัญลักษณ์ของความมั่นคงและศักดิ์ศรีของชีวิต อีกทั้ง ความสะดวกในการใช้ชีวิตได้รับการเติมเต็มจากสะพานทางเดิน และท่าเทียบเรือที่สร้างขึ้นใหม่ ทำให้การเดินทางไปโรงเรียน การทำกิจกรรมศาสนา หรือการรักษาพยาบาลเป็นเรื่องง่ายขึ้นและปลอดภัย นอกจากนี้ การมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงยังช่วยให้คนในชุมชนรู้สึก “ที่นี่คือบ้านจริงๆ” ทุกสายตา ภาพความสุข ความภูมิใจ และการพึ่งพาตนเองได้ ยืนยันให้เห็นว่า “บ้าน” ไม่ใช่แค่สิ่งปลูกสร้าง แต่คือพื้นที่ของชีวิต ความหวัง และอนาคตที่มั่นคง